

# Skjøtselsplan for Skardalen

## Skjøtsel ved beiting

### Grunnopplysninger

Gårdsnavn:	Skardalen	
Gårdsnr/bruksnr/grunneier	Beiteområde I	Beiteområde II
	28/19 = 9 daa 28/10 = 4 daa 28/5 = 5 daa 28/18 = 3 + 1 = 4 daa <b>Totalt 22 dekar</b>	28/10 = 500 m <sup>2</sup> 28/19 = 400 m <sup>2</sup> 28/18 = 500 m <sup>2</sup> 28/5 = 5 daa 28/16 = 3 daa 28/4 = 8 daa 28/21 = 10 daa 28/22 = 9 daa 28/3 = 17 daa 28/23 = 21 daa 28/1 = 18 daa 28/2 = 4 + 5 = 9 daa 28/9 = 6 daa 28/14 = 1 daa 28/20 = 1,5 daa <b>Totalt ca. 110 dekar</b>
Hvem skal skjøtte området	Nils Henning Gamvoll (510 sau/lam), Manndalen Sonja Vangen (60 sau/lam), Manndalen Kari Ballovarre (270 sau/lam), Manndalen Per Kristian Monsen (ca. 20 villsaue og en hest), Skardalen	
Kommune:	Gáivuona / Kåfjord	
Hvilket areal skal beites:	I: Områdene som skal beites ligger i overkanten av bebyggelsen, fra elva og vestover. Arealene er avmerket på vedlagte kart.	
Automatisk fredete kulturminner i områdene. Kulturminnene er registrert i kulturminnedatabasen Askeladden	<u>Beiteområde I – eksisterende beiteområde:</u> ID 131074 – Mikkell-Heikaplassen - fjøstuft ID 131068 – gammetuft ID 47813 – Staffonjarga – steingjerde  <u>Beiteområde II – nytt beiteområde:</u> ID 131069 – Arveli - gammeboplass	
Slåttemarker og naturbeitebakker	Nr. 01-194010050 – Skirelokta. Gbnr. 28/1, 28/2, 28/8. Verdi A, 3,3 daa. Naturtypekode D01 – Slåttemark. Utforming D108; Frisk/tørr, middels baserik eng i høyereliggende strøk nordpå. <b>Ligger utenfor beiteområdene. I grensen sørøst. Gjerdes ute. Området beites noe av dyrene, når de slippes ut på beite.</b>	

	Nr. 02 – 194010051 – 28/1, 12. Verdi B. 1,6 daa. Naturtypekode D01 – Slåttemark. Utforming D0104; Frisk fattigeng. <b>Ligger i grensen av beiteområde I, i sør. Gjerdes ute. Området beites noe av dyrene, når de slippes ut på beite.</b>
	Nr. 03-194010052 – Luokta. Gbnr. 28/14, 28/20, 28/23. Verdi C. Areal: 0,45 daa. Naturtypekode D01 – Slåttemark. Utforming D0104 – Frisk fattigeng. <b>Ligger utenfor beiteområdene (nesten ned mot E6).</b>
	Nr. 04-194010053 – N for elva Rássejohka og ned mot gammelvegen. 28/3, 28/22, 28/21. Verdi B. Naturtypekode D01 – Slåttemark. Utforming D0114; Frisk næringsrik « <i>gammeleng</i> » og D0104: Frisk fattigeng. <b>Ligger utenfor beiteområdene, gjerdes ute slik at området slås.</b>
	Nr. 05-194010054 – N for elva Rássejohka, oppe i marka i nordvest. 28/3, 28/22, 28/21. Verdi C. Naturtypekode D01 – Slåttemark. Utforming D0103 Sølvbunke-eng og D0114 – Frisk næringsrik « <i>gammeleng</i> ». <b>Inngår i området.</b>
Skjøtselsplan utarbeidet og godkjent:	

## Kart

Arealet som inngår i skjøtselsplanen er avmerket på vedlagte kart som beiteområde I og II. Denne planen beskriver spesielt hvordan områdene bør beites, men også annen skjøtsel for å legge til rette for beiting er inkludert.

## Beskrivelse av arealet og kulturmiljøet

Kulturlandskapet i Skárfvággi/Skardalen er et av 32 utvalgte kulturlandskap i jordbruket i Norge pr. i dag (mai 2017). Skárfvággi/Skardalen er en sjøsamisk bygd. Det er brattlendt areal og små gårder og mange mindre teiger. Teiger både i innmark og utmark har vært benyttet til dyrking og slått. Landbruket har vært drevet på tradisjonelt vis med småfe, manuell slått og hesjing. Den tradisjonelle drifta har ført til et variert biologisk mangfold. Det biologiske mangfoldet og tradisjonell drift gjør, sammen med bygninger til ulikt bruk, gamle veger, steingjerder og andre kulturminner, Skárfvággi/Skardalen til et verdifullt og bevaringsverdig kulturlandskap. Det er registrert flere samiske, automatisk fredete kulturminner i området. De fleste befinner seg i beiteområde I, som er det eksisterende beiteområdet som allerede er inngjerdet. Her er det tre sommerfjøs og steingjerder m.m. Så finnes det også en sommerfjøs i beiteområde II, som planlegges etablert våren 2017.

Området i overkant av bebyggelsen nord og sør for Skardalselva, er sterkt preget av gjengroing. Det er tett og nesten ugjennomtrengelig bjørkekratt over store områder. Bjørkekrattet har delvis også ført til at andre gjengroingsarter, som bærlyng, har blitt borte. Etter at Skárfvággi/Skardalen fikk status som *Utvalgt kulturlandskap* har mye kratt blitt fjernet manuelt og landskapet er enkelte steder åpnet. Det er planer om videre manuell

fjerning av bjørkekratt. For å hindre reetablering av bjørkekratt og gjengroing, er det nødvendig at området beites.

## Mål

Som mange andre steder er gjengroing en utfordring i Skárfvággi/Skardalen. Det er derfor behov for mer målrettet skjøtsel i form av beiting for å holde vegetasjonen på et nivå som hindrer gjengroing. Det er behov for å øke beitetrykket i de bygdenære områdene, for å få et åpnere kulturlandskap slik at området tilbakeføres til beitemark i god hevd. Det er i dag ca. en hest og 850-900 sauer og lam, både utegangersau og norsk hvit sau, på beite i Skárfvággi/Skardalen, men dyrene trekker langt inn i dalen og opp i fjellet, og det er behov for at beitetrykket i de bygdenære områdene økes.

## Hovedmål

Formålet med skjøtselen er å sikre et sterkere beitetrykk på arealene nær bebyggelsen. Gjennom beiting skal man oppnå og opprettholde det tradisjonelle, åpne kulturlandskapet. Samtidig skal det kulturbetinga botaniske mangfoldet bevares. Gjennom beiting skal man få tilbake et åpent kulturlandskap uten krattvegetasjon og andre gjengroingsarter. Området skal tilbake til en tilstand av beitemark i god hevd.

Tilstandsmål arter: Det bør være en større andel urter og gress i forhold til busker og kratt, enn det er nå. Antall arter skal økes. For noen av slåtte- og beitemarkene er det et mål at mengden av engbakkesøte og vanlig marinøkkel skal økes fra sporadiske funn til mer jevn forekomst (jfr plan 01). Dette kan være et mål for beiteskogene også, men da vegetasjonen i dette området ikke er kartlagt i detalj, er dagens forekomst lite kartlagt og effekten er vanskeligere å måle.

## Mål for bekjempelser av problemarter/gjengroing:

Gjengroingsarter som bjørk, hundekjeks og sølvbunke skal hindres, gjennom manuell fjerning og et beitetrykk som mest mulig hindrer nyetablering av artene. Ved behov må gjengroingsarter fjernes manuelt gjentatte ganger.

Beitetrykket må være så høyt at en i størst mulig grad hindrer nyetablering av gjengroingsarter. Hest på beite vil etterhvert sørge for at sølvbunke (ildtuer) fjernes fra området. Sau vil beite slik at man unngår reetablering av de øvrige gjengroingsartene. Det kan være nyttig å ta inn storfe i perioder på mer flate partier, da disse ikke beiter så selektivt som sauene, men likevel beiter relativt skånsomt. Hvilke beitedyr som har beitet her tidligere, er viktig informasjon i forhold til å beholde de stedege artene. En skal derfor ikke ta inn storfe eller andre beitedyr, dersom disse ikke har blitt benyttet tradisjonelt sett. Storfetråkk kan også være en utfordring ved kulturminner, og for skånsom vegetasjon i bratte partier. Det er også viktig at beitetrykket ikke blir for stort. Det er ikke uvanlig at en tar inn flere dyr i et område enn området har kapasitet til. For stort beitetrykk kan føre til at arter utrykkes i løpet av kort tid. Størst mangfold oppnår en gjerne på større beiteområder der trykket er moderat, slik at en får områder med ulike beitetrykk. Naturbeitet bør være godt nedbeitet når beitesesongen er slutt (for mer informasjon se «*Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*», [www.dirnat.no](http://www.dirnat.no)).

## Tilstand automatisk fredete kulturminner

Det er registrert automatisk fredete kulturminner innenfor området som skal beites (se kart). De fleste kulturminnene ligger innenfor område I – eksisterende beiteområde. Her er det flere gammetufter og et steingjerde. Området er delvis overgrodd og det vokser en del

sølvbunke/ildtuer her. Enkelte av kulturminnene er vanskelig å se pga. vegetasjon og det er derfor viktig å få beitet ned området slik at kulturminnene blir mer synlige.

Mål for skjøtsel av automatisk fredete kulturminner:

Automatisk fredete kulturminner i området skal fremstå som godt synlige ved at vegetasjonen holdes nede gjennom beiting.

Følgende automatisk fredete kulturminner inngår i skjøtelsesplanen

ID 131069 – gammeboplass

ID 131074 – fjøstuft

ID 131068 - gammetuft

ID 47813 – steingjerde

Areal for kulturminner som skal skjøttes:

ID 131069 – 1 daa

ID 131074 og ID 131068 – til sammen 3 daa

ID 47813 – 2 daa

Kulturminner som rydningsrøyser, steingjerder og tufter skal ikke skades gjennom beiting og tilrettelegging som må gjøres for å holde dyrene på de aktuelle arealene.

### **Beskrivelse av skjøtselen**

Det er allerede iverksatt tiltak for å fjerne kratt i området, men det er behov for ytterligere rydding av kratt. Beiting skal foregå med utegangersau, kvitsau og hest. Intensivering av beitetrykket i et inngjerdet område vår og høst, skal hindre reetablering av krattvegetasjon og fjerne andre gjengroingsarter som lyng og sølvbunke. Kart og plan viser hvilke tiltak som skal gjøres i de ulike områdene.

#### Inngjerding

Arealet som har behov for økt beitepress, må gjerdes inne, for å sikre at dyrene holder seg her. Det skal delvis settes opp permanente sauegjerder, delvis strømgjerde. Hvilken type inngjerding som skal gjøres i de enkelte områdene, er vist på vedlagte kart.

Eksisterende steingjerder skal bevares og evt. suppleres/forsterkes med strømgjerder eller permanent gjerde ved behov. Der det er behov for å sette opp nye gjerder i tillegg til de gamle steingjerdene, må nye gjerder ikke settes opp på steingjerdene, da det kan skade konstruksjonen i de gamle gjerdene.

Beiteområde I – Sommerfjøs og steingjerde (Skogmo/Bratlien). Området skal ryddes for kratt. Alt kratt fjernes. Store, vidkronede trær skal stå, slik at dyrene kan finne skygge. Området er inngjerdet.

Beiteområde II - Området mellom skoggrensa og tidligere utmarksgjerde, på vestsiden av Skardalselva. Det går en sti her i dag som vil følge nytt gjerde, omtrent på kote 80-85.

#### **a) Skjøtsel i form av beiting**

Beitearealene avgrensnes med gjerder. Området skal beites med sau, både voksne dyr og lam. Hester bør også beite i området for å sikre at også sølvbunke (ildtuer) fjernes. Områdene bør beites minimum en måned om våren og en måned om høsten. Gjerne med noen dyr sammenhengende hele sommeren, dersom det er mulig. Beitinga skal foregå slik:

- Beiteområde I. Området består av om lag 22 daa. Mye av dette beites i dag. For å kunne nå et tilstrekkelig beitetrykk, bør det beite 20-30 dyr her, vår og høst. Per Kristian Monsen har i dag ca. 20 sauer her.
- Beiteområde II: Området består av om lag 110 daa. For å kunne nå et tilstrekkelig beitetrykk, bør det beite 80 - 100 dyr her, vår og høst, slik tilstanden på beitet er nå. Dette kan muligens økes på sikt. Nils Henning Gamvoll, Sonja Vangen og Kari Ballovarre, vil la dyrene sine beite her vår og høst. Vi foreslår at brukerne enes seg i mellom hvem som benytter beitet om våren og hvem som benytter det om høsten.

Til nå har Skárfvággi/Skardalen i hovedsak fungert som høstbeite for sauer og lam fra Manddalen. Det er imidlertid viktig at det også beites om våren, da det er da det er mest næring i plantene, og dyrene vil ønske å beite på flere planter, slik at en oppnår et tilfredsstillende beitetrykk. I hovedsak er det viktig at slåttemarkene gjerdes ute, da det er best at disse områdene skjøttes ved slått og ikke ved beite. Det er utarbeidet egne skjøttsplaner for slåttemarkene.

Slåttemark 1 og 2: Slåttemarkene skal holdes utenfor beiteområdet. De vil da bli noe beitet, da de blir en del av utmarka, men beitetrykket holdes på et lavere nivå. Det kan eventuelt vurderes mer målrettet beiting, om beitetrykket blir for lavt etter oppsett av nye gjerder. (se også egne skjøttsplaner)

Slåttemark 3: Berøres ikke av denne planen. (se egen skjøttsplan)

Slåttemark 4 og 5: Slåttemarkene grenser til hverandre. Slåttemark 4 blir delvis slått i dag. Det er derfor ønskelig at dette området gjerdes ute og ikke kommer innenfor beiteområde 2. Slåttemark 5 blir lite skjøttet, og det vil derfor være gunstig at dette området kommer innenfor beiteområdet. Det vil være behov for tiltak for å fjerne ildtuer (sølvbuketuer) her. Dette bør helst gjøres ved at en får hester og villsauser til å beite her. Eventuelt må ildtuene fjernes manuelt. Dette bør da fortrinnsvis gjøres slik at en ikke gresset/tuene blir spredt utover, men kan samles sammen. En unngår da gjødslingseffekt. (se evt. egne skjøttsplaner)

Skogslåttene i Skárfvággi/Skardalen ligger i hovedsak øst for Skardalselva, dvs. utenfor området som omfattes av denne planen. Kart over slåttemarkene inkludert skogslåttene finnes i Ecofact sine rapporter (Ecofact rapport 240 og 158).

#### **b) Skjøtsel i form av manuell fjerning av gjengroingsarter**

Når det gjelder beitemark/eng bør alt bjørkekratt fjernes. Dette arbeidet må gjøres manuelt med sag, ryddesag og saks. Det er viktig at trær og busker hugges/klippes så tett mot bakken som mulig for å unngå høye stubber (små og store) som gjør det vanskelig å gå i området. Pr i dag er det ikke behov for manuell fjerning av andre arter. Dersom det blir oppslag av einer etter at bjørka er fjernet, bør disse fjernes.

Det må inngås avtale med grunneiere om bruk av eventuell ved fra området som ryddes. Greiner og busker som er hugget skal ikke ligge spredt i området, men må samles på noen utvalgte steder hvor de kan råtne ned slik at næringsstoffene går tilbake til jorda. Evt. kan det

brennes. Brenning må skje i perioder hvor det ikke er fare for skog- eller lynnbrann. Bålstedet må velges med omhu.

Når det gjelder beiteskog som skal være tresatt, er det viktig at en er oppmerksom på følgende:

- Det er viktig at en setter igjen trær med ulik alder.
- Særlig gamle, store trær bør spares.
- Hvis trærne har stått tett og kun har smal krone, bør unge lave trær settes igjen.
- Styvede, gamle trær bør få stå igjen, og helst styves på nytt.
- Reservetrær kan være gunstig, i tilfelle en skader trærne som skulle stå. Dette gjelder særlig rogn.
- Gjensetting av busker og trær bør planlegges nøye med tanke på mangfold i alder og arter. En kan merke de en ønsker å ta vare på evt. de som skal fjernes.
- Det er viktig å ta vare på myrer, våte partier og grunnvannshøyden her.

Hogst av trær bør helst skje på frossen og litt snedekt mark.

**Det må ikke brukes kjemiske midler for å fjerne vegetasjon. Torv som er grodd innpå kulturminner skal ikke fjernes. Det må ikke graves i jordsmonnet på eller inntil et arkeologisk (automatisk fredet) kulturminne og heller ikke legges noe på overflaten. En må ikke forsøke å fjerne røtter på trær som står på kulturminnene eller i fredningssonen. Husk at det rundt kulturminnet er en sone på 5 meter som er automatisk fredet.**

## Sammenheng

Skárfvággi/Skardalen er et av 32 utvalgte kulturlandskap i landbruket i Norge pr. i dag. Status som «*utvalgt kulturlandskap*» medfører at kulturlandskapet i så stor grad som mulig bør holdes i hevd, mest mulig på tradisjonelt vis. Intensivering av beiting i bygdenære områder i Skárfvággi/Skardalen, vil føre til at kulturlandskapet vil få en mer «*opprinnelig*» form og bli et tradisjonelt, åpent landskap.

## Ansvarlig utførende/kontaktperson

Prosjektansvarlig/søker - gjerding: Nils Henning Gamvoll

## Logg

Det er viktig at skjøtselen følges opp og at en kontrollerer at en når målene i planen. Bøndene skal føre en logg hvert år over hva som blir gjort og når. Her inngår for eksempel hvor mange og hvilke husdyr som beiter i skjøtselsområdet, hvor lange beiteperiodene er og beitedyras trivsel og helse. Skardalen bygde- og kulturlag kan gjøre fotodokumentasjon og registrere hvilke effekter som er oppnådd. En må også notere ned eventuell ryddingsinnsats.

## Rullering

Skjøtselsplanen skal rulleres i 2022. De som utfører skjøtselene må kontakte landbrukskontoret i Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune for å sikre at planen rulleres. Mindre justeringer av tiltakene gjøres ved behov, etter avtale med landbrukskontoret.

## RMP-tilskudd

Denne planen legger grunnlag for at de som har beitedyr i området kan søke om SMIL-/RMP-midler. RMP-tilskudd som er mest relevant for de aktuelle beiteområdene som denne planen omfatter:

**Sist rev. 20.05.2017**

- Tilskudd til skjøtsel av biologisk verdifulle arealer ved slått og beite (slåttemark)
- Tilskudd til ferdselsårer i jordbrukslandskapet (turstier) – må skiltes. Kan være til tynning, skogrydding langs stier. Inntil 2000 m pr. foretak og kr. 5/m (pr. 2016)
- Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner (gammetufter mm)

**SMIL-tilskudd:**

- I forhold til denne skjøtelsesplanen innebærer dette at det kan søkes om gjerding enten ved at en gjerder ute områder som ikke skal beites (slåttemarker), eller at en gjerder inn beiteområder med viktige kulturlandskapsverdier.

---

**Vedlegg**

1. Kart med automatisk freda kulturminner (med ID-nummer), slåttemarker (nummererte) og beiteområder (nummererte). Beiteområdene er tegnet inn manuelt fra gårdskart. Kartet skal etter hvert erstattes med et kart der både slåttemarker, kulturminner og beiteområder kommer på ett kart.
2. Avtale grunneiere. Ved behov kan det settes opp strømgjerde på innmark nedenfor utmarksgjerdet for skjøtsel ved beiting. Det må tas hensyn til brønner og drikkevannskilder, og gjerdes slik at en hindrer tilsig av forurensning. Eventuelt må det vurderes at områder med brønner ikke beites, men skjøttes ved slått.